

Po njih delu jih bomo sodili

Če je kdaj držal slovenski pregovor »Dela kakor svinja z mehoma, potem drži danes tam, koder so komunisti s svojim »umnim« gospodarstvom pripravili našemu ljudstvu »socialni dvig« in »boljši red«. Vso komunistično gospodarsko »reformo« in komunistično »gospodarstvo« po Dolenjskem in drugod lahko označimo z modrostjo tega pregovora. Sam komunistični poglavar Kidrič je na neki »diskusiji« politdelegatov tožil nad komunističnim gospodarstvom in rekel:

»Gleda a provizije se ne moremo pohvaliti. Nismo se izkazali prevelike ekonomije, niti nismo prevzeli ukrepov. Treba je uvesti štednjo. Živina se kolje na debelo, mesa bo zmanjkalo.«

To je rekel rdeči glavar že leta 1942 in njegova tožba nad razdeljenim slovenskim Jeruzalemom je popolnoma resnična vzlic temu, da so njegova gospodarska lamentacije naletele na gluha ušesa in so krvniki uničevali še naprej.

Komunisti so »šteditli« po svojem programu: z topanjem in požiganjem. In to komu? Kmetu, ki je postal berač in se sprašuje, čemu naj bi še delal, če mu »novi red« za zabavo uničuje imetje.

Zgolj način, kako so komunisti delali s slovenskim ljudskim premoženjem, kaže, da jim je kaka »osvoboditev« ali boljše usoda ljudi deveta briga. Najvažnejša »delitev« a provizije — po 15 dkg soli in čebulke — naj bi ustvarjala viden globoko skrb za javni blagor, toda v kakšnem zasmehljivem nasprotju je ta skrb z dejanskim komunističnim gospodarstvom v primeri s tem, kako so delali zlasti od jeseni 1943 z živino, poljskimi pridelki, poslopji, skupno imovino in dugimi dobrinami. Ali je to skrb za boljše bodočnost, če si danes dobil 15 dkg soli, ali nekaj čebulke, prejšnji dan pa so ti vzeli kravo, vola, nekaj sto kilogramov krompirja, vso mast ali nekaj dvajset mornikov žita?

Ta gospodarski sistem bi lahko imenovali »sistem za britje norcev iz slovenskega ljudstva«.

Vzdi razbojniškega poglavarja Kidriča, »da se živina kolje na debelo in da bo mesa zmanjkalo, drži. V tej »živinski« ideologiji se s Kidričem strinjajo vsi Slovenci. Ravno glede živine, ki je bistvena sestavina našega gospodarstva, ne le zaradi prehrane, ampak zlasti zaradi dela, so se komunistični gospodarji izkazali za strokovnjake v uničevanju. Kadar so prišli do nje, so jo žrli, ne jedli. Že v lastni prehrani niso kazali nobenega plemenitega, kaj šele načrtnega izkoriščanja — danes si dobil kilogram mesa, jutri dva ali tri krompirje. Kaj šele, da bi bili porabili vse, kar se od živine porabi. Delali so po izreku: »Danes z batom, jutri s psom.« Najlepše kose mesa so pojedli, drugo — drobovje, glave in kar je še uporabnega — so zmetali stran. S prašiči so prav tako mesarili. Tistega, kar so zmetali stran, niso v večini primerih privoščili niti ljudem, ki so »dali« živino za »narodno vojsko«. Rajši so zmetali na gnoj, da ni bilo več užito. Kaj jim mar, saj ni šlo iz njihovega. Dožnost millega naroda je bila, da skrbni zanj. Kje se bo jemalo, tudi za to naj skrb pač mladi narod. Če bo pa zmanjkalo, bodo pa ljudem obrnili želece in jim potegnili še kožo s telesa. Šaj gre vendar za »osvoboditev«, in ljudje bodo vendar še to žrtvovali, če hočejo, da bodo povsem »osvobodni«.

Ništetje je bilo primerov, ko so tolovaji pobrali po 60 do 100 glav živine, in so poklali vso hrkato, da se jim je mnogo mesa pokvarilo. Kadar so se hoteli izkazati za posebne dobrotnike, so ljudem, katerim so živino vzeli, prodajali meso po »znižani« ceni. Obupane kmetke so potem tožili s kliničnim izrekom: »Vam vsaj za seno ne bo treba skrbeti!«

Človek bi pričakoval, da bo »slavna« vojska tako načrtno gospodarila vsaj zaradi sebe in zase, da se je preživljala. Pa ni. Ni zaradi tega, ker je bilo vsakih štirinajst dni vojske konec in ker je imela »narodna vojska« s svojimi poglavarji vred v načrtu izropati vse, samo da se preživi do tedaj. Ljudje bodo živeli lahko od obilja in lepih besed, o »novem redu« in o »Sovjetih, ki jih je komunistični besednjak poln. Če bi vsaka vojska v tej vojni tako gospodarila kakor je naša »narodna osvobodilna«, potem bi bilo vojske res v štirinajstih dneh konec, ker bi pri takem gospodarstvu ves svet v štirinajstih dneh vrgel.

A vprašanje rdečega gospodarstva z živino je treba pogledati še od druge strani. Kako bo z gnojenjem in kako bo z delom?

V nobenem gospodarskem redu, tudi v komunističnem ne, ne raste, če ne gnoj. Ničče, tudi Kordelj in Kocbek ne bosta pridelala krompirja brez gnoja, čeprav bi šla vsako jutro skupaj na kako »osvobojevo« njivo in spustila tam na izčrpano zemljo svojo najboljšo propagandistično odo: »Rasti, rasti, o krompir, v svobodi brez gnoj!« Tako krompir niti njima ne bo rasel.

O resničnosti teh besed se bo večina tistih, ki verjamejo v ruske čudeže najbrž lahko prepričala v jeseni, ko vsa komunistična propaganda ne bo mogla skopati krompirja, ker ga ne bo.

Od kod vzeli gnoj, če ni živine? Niti komunistični ministri Serbec, ki ima precej »gospodarskih sposobnosti«, saj si je z delom za narod »prigospodarili« bajlo in še kaj drugega, si ne bo vedel to pot pomagati. In vendar je dal zapoved, da je treba vso »osvobojevo« zemljo obdelati, čeprav ni semena, ne gnoj!

Še važnejše vprašanje, katero so komunisti preskočili kakor paglavci jarek, je, s kom bodo ljudje delali, s kom bodo obdelovali. Živina ne raste tako hitro, kakor bi jo rabila rdeča vojska.

Posledica take komunistične gospodarske in socialne »osvoboditve« danes je, da so naši ljudje ostali brez delovne živine. Ker ni živine, smemo po dosedanjih skušnjah pričakovati, da bodo — če hočejo pridelati vsaj zase — vpregli ljudje namesto živine. Na mitingih pa bodo povedovali, da je tudi to napredek in tudi to potrebno za popolno svobodo. Drugo leto bomo itak »orali s traktorji« in bo kmet sedel v benci ter pel...

Das dunkle Tor zu Anersperg, vor dem am 29. September 1943 fünfunddreißig verwundete slowenische Helden von den Kommunisten bestialisch ermordet wurden. — Temna vrata na Turjaku, pred katerimi so 29. septembra lazi komunisti sverinsko porinili pet in trideset ranjenih slovenskih junakov.

Slovenska narodna straža na Primorskem — poroštvo za obrambo domovine in dosego svobode

Visoko nad mestom leže na tleh vodi in skupine neke čete. Skupina za skupino se urli, koraka, se razvrsta v napad, se krije, napada in preide slednjile s nasajenimi noži v poslednji naskok.

To so vojaki iz neke čete Narodnih straž, prostovoljci iz dolin in gričev Jadranskega Primorja, možje, ki so večidel doma iz tolovajskega štaba, in so se strnili v Narodno stražo zato, da bi pripomogli k odločitvi svoje domovine. Vodijo jih častniki in podčastniki njihove narodnosti in tem stojijo ob strani nemški stotnik ter več podčastnikov kot svetovalec in vodnik.

Ljudem s Krana, v zaledju Jadranskega morja, ni lahko obraniti se duhovne zmede in boljševiške kuge. Zato pa se bodo danes in v bodoče toliko više povzpeli tisti možje iz ljudstva, ki so imeli pogum in so v okoliščini narodnih straž postali borec soper zločince nad domovino.

Ni jih do tega koraka pripravil ohup, marveč ljubezen do domovine, vera v boljše bodočnost. Postali so borec, toda možnost uspeha ni odvisna le od nožne orožja, temveč od pravilne in pametne rabe orožja. Kdor si ogleda člane Narodnih straž nekaj tednov po njihovi ustanovitvi, kako se vadijo in korakajo, odide presenečen nad njihovo dobro izurjenostjo.

V začetku jim je bilo marsikaj tujega: od kasarniških dolžnosti v ranem jutru pa do reskih povelj. Vztrajali so se in postali pravi vojaki. Marsikaj, kar se zdela neuglajeno, bo izginilo v naslednjih tednih, čim se bo izvečal zbor lastnih podčastnikov, ki bo tvoril potem jedro močvra.

Ogoreli so in dobro hranjeni, urjenje jim ne dela nobenih preglavic. V službi zunaj na terenu so prav tako sposobni, kakor so veseli v streljanju s puškami, strojnimi in pri teoretskem pouku. Pri marsikaterih vajah v napadu in obrambi kažejo njim svoje lastnosti, ki bodo njih uporabnost za boj proti tolpam še ojačile.

Mučili jih nepotrpežljivost, ki se izraža v vprašanju: »Kdaj bomo šli vente? In praviljenje v napad in boj je značilno za to moč. Njihova starost se giblje od 17. do 35. let. Prišli so iz malih vasi in naselij, kateri tolovaji stalno vznemirjajo. In radi bi šli ven, kakor hitro bi se dalo, da bi

pomagali narediti temp ali enkrat za vselej konec.

V vseh postojankah Narodnih straž, ki jih je poleg Trsta še veliko, se je ustvarila skupnost fantov in mož, ki hočejo nastopiti v boju za svojo domovino. In kadar svercer ali v urah oddiha s svojimi sverci glasovi preperevajo svoje očišne narodne pesmi, se človek zave, da so ti možje in fantje postali pravi vojaki in borec za svojo domovino.

Marsikatero izmed njih so banditi mobilizirali in prisilno odvedli. Danes ti ljudje govorijo s zaničevanjem o tolovajih, med katerimi se ni mogel razviti noben rodoljub, saj so za temne moskovske cilje izkoristili rodoljubni duh prebivalstva, navzganega na svoj narod.

Tam je mlad član straže, ki se je moral enajst dni klatiti s tolo, v kateri so imele večino ženske. Potem je dragi, ki ga takoj opazila izmed vseh ostalih zaradi njegove krepke drže. Ta fant je bil lanskega septembra odpuščen iz italijanske vojske, se vrnil na svoj dom, pa so ga tolovaji zgrabili. Štiri mesece se je moral klatiti s njimi in korakati in moral stati na straži zoper tiste dobre ljudi, ki so hoteli svojo domovino osvoboditi. Potem se mu je posrečilo med bojem uiti in se pridružiti Narodni straži. Spet drugi fant je bil dolge tedne sed tolovajskega štaba, ki se je bil naselil v njegovi hiši, spet tretji je med begom odnesel tudi svoje puško in je ponosno nosil še sedaj. Potem se je po večdnevnem »osnovnem« tečaju pri tolovajih posrečilo pobegniti, vendar je še nekaj sto korakov od taborišča padel v roke patroli, ki ga je odvlekla nazaj. Njegovo življenje je viselo na nitki. In nazadnje je bil »pomiloščen« na deset dni strogega zapora oh vodi in kruhu — kakor da bi prej dobival za hrano kaj drugega.

Redki so, ki ne bi bili doživeli kaj posebnega med tolovaji. Eden izmed častnikov je moral nekoč kot parlamentarec svoje bojne skupine oditi v tolovajski tabor, da bi se udeležil pogajanj, pri katerih so boljševiki poskušali narodno skupino potegniti na svojo stran. Le z izgovorom, da bo privedel svoje vojske, jo je mogel popihati iz taborišča. Trideset njegovih tova-

rišev so komunisti ob takih prilikah zavrtno umorili.

Večina članov Narodne straže, ki so ubežali iz tolovajske družine, se je morala najprej do stega najeti, preden je bila sploh sposobna govoriti, začeti in službo in s urjenjem. Sedaj imajo dnevno dobro nočbo in uživajo tudi stalno zdravniško nego.

Kmalu bodo prve skupine Narodnih straž odšle na postojanke in prevzele obrambo lastne domovine. Z njimi bodo šli tovariki, ki iz različnih nagibov, zaradi bolezn ali visoke starosti niso sposobni za vojaško službo. Ti bodo potem nekaka rezerva in bodo tam, kjer se čuti pomanjkanje moških delovnih ali zaradi vsopa mož in fantov v novo ustanovljeno Narodno stražo, nastopili kot poljski delavci, ob potrebi pa se bodo pridružili posadki v postojanki in jo tako ojačili. Tako bo domača Narodna straža v kratkem zmogoča blisteno pomagati k vpostavitvi reda in miru v Jadranskem zaledju in prevzeti varstvo ogroženih cest, železnice in mostov.

Sleheran teh borec je prejel a volje do boja. Videli smo vaje, ki bi delale čast tudi dobro izurjenim vojakom in redkokdaj je bil v četah, ki so se pred nami vadile, da bi vedel za usodo svojih bratov, sestra in starišev. Ne vedo, ali so tolovaji njihove družine pobili ali odvedli. Vedo pa, da so vojski svoje domovine in da se morajo žrtvovati, kajti svoboda ni brez žrtvi ni mogote priobiti.

Tisoč krasnih fantov in mož se urijo danes v loah Narodnih straž in tisoč bodo prišli za njimi, kajti bolj kakor kdaj koli prej velja staro pravilo: »Pomaga! si sam in Bog ti bo pomagal!«

(Kurt Herwarth Hall
v »Deutsche Adria Zeitung«)

Na Severnem morju se je prve dni tega meseca vnela bitka med nemškimi podmornicami in zavezniškimi spremljevalnimi ladjami. Podmornice so potopile 14 rušilcev in korvet.

Letalski napad Amerikancev na Bukarešto. — 4. aprila je napadale veljaj hudih izrb. Uničenih je bilo 44 bombnikov, od katerih so jih romunski lovi sklatili 32. škoda, ki jo je mesto trpelo, ni bila huda.

Broj na Savi in Nili so prejšnji teden obšli s bombami Amerikanci. V obeh mestih je imelo prebivalstvo hude izgube in ob tej priliki je prišel do izraza tudi odpor hrvaškega in srbskega naroda, ki se svojim »zaveznikom« lepo zahvaljuje za te obiske.

Japonska vojska je na več mestih vdrla v indijsko zvezno državo Imphal in odrezala povratek večjim angleško-indijskim skupinam, ki so poskušale svojo arčo onstran burmanske meje.

Na bojiščih Tihega morja ni več zatijaja, marveč vročine priprave na ameriški in na japonski strani ter razni spopadi ob Karolinah in otoki skupini Palau. Japonsko poveljstvo je objavilo, da se tam zbirajo močne ameriške pomorske sile, ki pošiljajo v boj zasti letalstvo. Amerikanci so imeli doslej hude izgube v ladjah in letalih.

Vso strahovitost komunističnega raja je okusilo tudi italijansko mestce Matera, ki leži med Barijem in Tarentom. Mestce ima 7000 prebivalcev, pa jih je rdeča brambora od danes že 1800 spravila pod ruho. Vsi, ki so bili osumljeni skapitalističnega mišljenja, so morali pred »proletarsko sodišče« in so bili poslani v smrt.

IZ VSEBINE:

Stran 1:

Po njih delu jih bomo sodili... Slovenska Narodna straža na Primorskem — poroštvo za obrambo domovine in dosego svobode.

Stran 2:

Na velik je bil njegov padec... (Konec notranjskega Lenina Lorka Ludvika in krvava zgodba njegovega dela.)

Stran 3:

Turjak, stoletni spomenik naše slave, danes... (Najnovejša fotografija.)

Stran 4:

»Zdal greva v Trst, potem pa v Gorico in Ljubljano.«

Stran 5:

Boj Osvobodilne fronte za osvoboditev slovenske mladine.

Stran 7:

»Breakov evrek« — naš novi roman

Stran 8:

V deželi pojočih svonikov.

TEDEN V SVETU

Težišče bojev na južnem odseku vzhodnega bojišča je še vedno ob gornjem toku Dnepru in Frutu. Sovjetska vojska že dalj časa napada Tarnopol, da bi si z zavzetjem tega mesta odprla pot proti zahodu, do Karpator. V vzhodni Bukovini so nemški oddelki odbili in potisnili nazaj prednje sovjetske oddelke. Razbili so tudi obroč okrog Kovelja, katerega so Sovjeti oblegali tri tedne. Na vzhodnih obronkih Karpator so nemške in madžarske čete spet osvojile Delatyn, med Černovci in Brodjem pa se nadaljuje tiščenje ozemlja. Nemška vojska je izpraznila Odoso in je pred odhodom temeljito uničila vse vojne naprave in odpeljala vse ladje. Na Krimskem polotoku so hudi boji pri Sivaču in pri Kerču. Na srednjem in severnem delu vzhodnega bojišča ni nobenih posebnih dogodkov niti sprememb.

Italijansko bojišče je ustaljeno. Pretekli teden ni bilo slišati o večjih spopadih. Nemški oddelki so tu pa tam vdirali v utrjene nasprotnikove postojanke in imeli krajevne uspehe. Težko topništvo je obstreljevalo anizjsko pristanišče in ladje, ki (jaka) »dovajajo ojačenja. Potolpjenosti je bilo več ladij.

Marsial Antonescu je dal romunski vojski razglas, v katerem kliče vse Romune, naj strnejo svoje sile in nenestrano sprejmejo boj z največjim sovražnikom Romunije — z boljševiki. Romunski vojak se bojuje z najmočnejšim orožjem: s pravico, ki je na njegovi strani. Antonescu opozarja vojake na svetle zglede njihovih vrstnikov, ki so proslavili romunsko orojie in padli v boju za srečo svojega naroda.

Francoskemu generalu De Gaulleu, ki je bil dozdaj predsednik političnega odbora francoskega »osvobodilnega gibanja«, se je posrečilo izpodrinuti vrhovnega poveljnika francoske vojske generala Giraudja. De Gaulle je tako združil v svojih rokah politično in vojaško vodstvo tega gibanja. Razkol med obema generaloma je postal s tem očiten, kajti general Giraud je odklonil ponujeno mu mesto glavnega nadzornika francoske vojske rekoč, da to mesto še dolgo ni enakovredno prejetjuju. Giraud je s podporo nekaj drugih generalov začel ostro nastopati proti svojemu tekmecu. Roke pa si ob tem razdoru manejo Sovjeti.

Sovjetom je odpovedal poslušnost član sovjetskega nakupovalne komisije v Združenih državah Kravčenko. Može se je zagabila sleparska igra Sovjetov, ki ljubinkujejo z Amerikanci in Angleži in iziskajo iz njih pomoč, zraven pa podtalno izpodpirajo njihov ugled in vpliv na vseh področjih. Kravčenko je potrdil resnico (katero so v Evropi spoznali vsi pametni ljudje), da je bil razpusit kominterne le naveden in da Sovjeti še naprej vodijo in podpirajo delovanje vseh komunističnih strank. Kravčenko je razkrinjal tudi sovjetsko »demokracijo«, ki je v tem, da se taborišča GPU še bolj polnijo in da vedno bolj divja nasilje.

Badoglio pada vedno globlje in se oprijemlje sleherni bilke, da bi ojačil svoj položaj. Zdal se je moral uklopiti tudi pred razbojnikom Titom, s katerim je sklenil posebno pogodbo. Badoglio bo moral priznati Titovo »vladoto in podrediti Titovemu poveljstvu nekatere italijanske oddelke, ki še tavaajo po Balkanu.

Ko se je Madžarska izrekla za odločen nastop proti boljševizmu, so se Amerikanci in Angleži znesli nad njo in vprizorili 3. aprila dva napada na Budimpešto. Podneri so prileteli Amerikanci, ponoči pa Angleži. Napada sta bila izvedena v običajnem slogu in je najhujše žrtve morale nositi civilno prebivalstvo.

Gospodarske ukrepe proti Argentini pripravljajo Anglija in Združene države zaradi neukrotljivega stališča argentinske vlade, ki noče odkrito stopiti na zavezniško stran. Amerikanci obljubljajo, da bodo nehali kupovati argentinsko meso, da bi s tem udarili Argentino na najbolj občutljivem mestu.

Italijanski komunisti pritiskajo na Badoglija, da bi preosnoval svojo vlado čimprej, ne čelo po zavzetju Rima, »ker je naglo zavzetje Rima padlo v vodo«. Komunisti hočejo temeljito izkoristiti sovjetsko priznanje Badoglije vlade in vsiliti vanjo svoje ljudi, da bi dobili vpliv na državno upravo in pritiskali ob stran svoje nasprotnika.

Pisma nam in vam

Spoštovani gospod urednik!

Dovolite mi, da povem svoje mnenje o vprašanju, čigar rešitev bi bila res tudi v splošno korist. Različni ljudje Vam pišejo pisma o vseh mogočih zadevah, a o tem, kar sem si Vam namenil zdaj napisati, še nisem nikoli bral v Vašem listu.

Malokdo se je doslej lotil, da bi Vam razložil vse težave našega kmetijskega ljudstva. Za našega kmeta se tudi malokdo zavzame, kako drugače kakor s tem, da mu gmočno pomaga kot beguncu, zlasti v Ljubljani. Je že kdo pomislil na primer tole:

Naš kmet zunaj na deželi ima danes le za skrajno silo živine, gnoja in polja, a že za obdelovanje tega nima potrebnih delovnih moči. Dobiti jih ne more na noben način, zakaj malo je takšnih ljudi, ki bi bili pripravljeni delati na polju in sploh pomagati pri kmetijskih opravilih. Dostikrat pa slišimo in beremo razne nasvete, kako in kdaj naj kmetje sejejo in sade, da bodo v jeseni čim več pridelali in da ne bo lakote. A nihče ne pomisli pri tem, kdo naj zadosti vsem potrebam in zahtevam.

Na naštetih kmetijah sta danes ostala doma le gospodar in gospodinja, oba izčrpana od večnega garanja in skrbi. Za njima stoji morda še kopica otrok — če jim je rdeča roka le prizanesla — ki so že majhni, šolobvezni in za težja kmetijska dela nezmožni. Tako je čisto razumljivo, da so vsa kmetijska dela doma in na polju opravljena le površno. Pridelki pa ne more biti dobri, če ni vse ob pravem času posejano ali spravljeno, kaj šele, če ni ljudi, ki bi okopavali in pletli.

Kdo more zahtevati, da bi kmetiči človek, ki je še ostal na svojem posestvu, delal za pet ljudi, ko je že tako in tako preveč obremenjen. V Ljubljani pa imamo toliko beguncev raznih starosti, moških in žensk, ki bi ne samo radi videli, če bi jim preskrbeli delo kje na deželi — ko že na svoje lastne domove ne morejo iti delat — ampak bi jih bilo mogoče z velikim pridom porabiti za poljska dela. Velika večina podeželskih beguncev bi se takšnega dela v resnici veselila, zakaj kmetiči človek je tak, da ne rad živi od milosti raznih podpornih ustanov. Če bi tem dali delo kje na deželi, kjer je danes že možno brez nevarnosti pred komunistično druhaljo obdelovati zemljo, bi se s tem poleg drugega tudi razbremenile javne kuhinje in dobrodelne pisarne. Vsak posestnik bi tem, kmetičkega dela sposobnim in voljnim ljudem rad dal hrano in stanovanje ter brez dvoma tudi še primerno plačo.

Prav je, da meščani prispevajo v denarju, kolikor morejo, da olajšajo življenje našim beguncem ter jim pomagajo v stiski, v kateri so se znašli po veliki večini brez svoje krivde, a denar, nabhani denar, naj bi se v prvi vrsti porabil za druge stvari, ne pa za ljudi, ki bi ne samo lahko, ampak tudi radi šli delat ven na deželo. Med prejšnjo svetovno vojno so temu zlu odpomogli na ta način, da so pošiljali na poljsko delo vojne ujetnike ter dajali kmetom konje, ki niso bili več uporabni za vojsko.

Če bi se v tem smislu pravočasno nekaj ukrenilo, bi bila tudi Ljubljana vse leto preskrbljena z zelenjavo, v jeseni pa ne bi bilo več toliko stiske za krompir in zelje. Kmetičke gospodinjice bi rade gojile veliko zelenjave ter jo prinašale na trg, a v razmerah, kakršne so zdaj, ko za delo na kmetih ni nobenih pomožnih moči, je to nemogoče.

Zemlja zahteva pridelnih in zadosti delovnih rok, potem šele smemo zahtevati od nje obilnih sadežev. Če pa bo ostalo pri tem, kakor je zdaj, ne moremo misliti na kakšno izboljšanje glede takšnega preživljanja.

S spoštovanjem P. D.

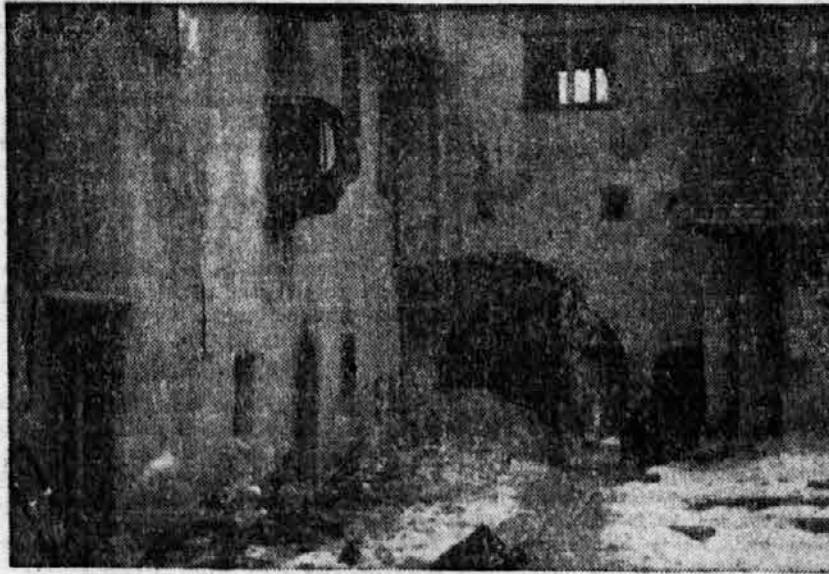
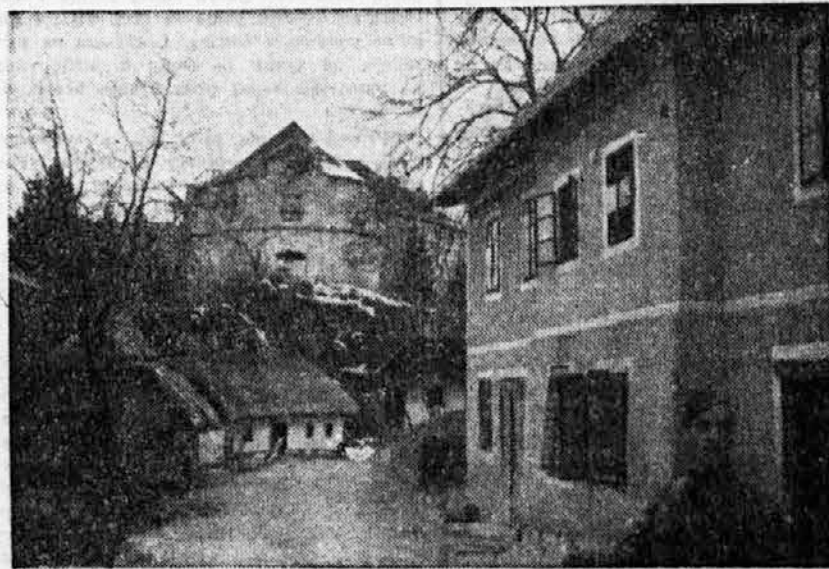
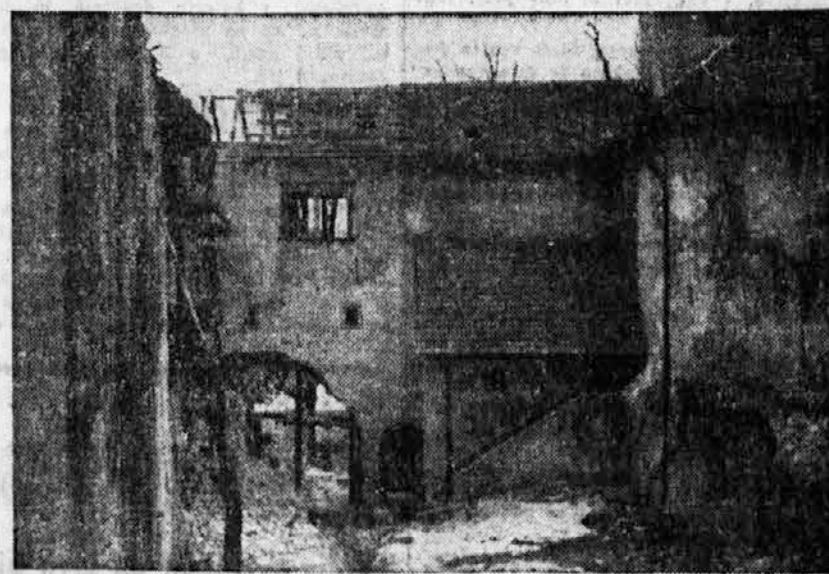
Gospod urednik!

Ze nekajkrat sem bral v Vašem listu, da se je kdo v svojem pismu Vam in nam pritoževal nad današnjo mladino, njenim vedenjem in vzgojo. Takšne pritožbe se mi zde res povsem upravičene, saj sem tudi sam že večkrat doživel prizore, ki so pač jasen dokaz, da mladina, zlasti še mestna, ni ravno na najboljši poti in da si od nje naš slovenski narod ne more bogve kaj obetati, če bo šlo s to vzgojo še tako naprej. Dovolite mi, gospod urednik, da Vam navedem nekaj primerov, kakšno — vsaj po mojem mnenju — ne bi smelo biti vedenje in govorjenje današnje mladine:

Ko smo imeli v Ljubljani zadnji letošnji sneg, me je pot po opravih vodila med drugimi tudi po Koroski ulici, tam mimo, kjer je »Fonda železničarskih stanovanjskih hiš«. Doživel sem tole: Mlada pobalina sta se na vso moč obmetavala s kepami, proti čemer seveda nič nimam, saj mladini vendar privoščim nekaj tistega veselja, ki smo ga v mladih letih užili tudi mi, ki se zdaj kot begunci spotikamo po Ljubljani, čeprav ne po lastni krivdi. A povedati moram, da je bilo to kepanje, ki sem ga gledal v Koroski ulici, le nekoliko drugačno kakor tisto naše pred dvajsetimi leti. Pobalina sta se pri tem svojem poslu tako krepko pridržala, da je bilo skoraj mene, ki sem v svojem življenju doživel le marsikaj, svam. Eden izmed njiju se je dri na vso usta in po srbsko preklinjal Boga, Mater božjo pa po italijansko, da si tega niti napisati ne upam. Nisem se mogel več zdržati, da ne bi ožtel tistih dveh pobalinih, a kaj se je zgodilo! Grdo kletvine, ki so prej sive pale od sene bojne črte do druge, so se na mah obrnile proti meni. Mural sem spoznal, da bi bilo morda dosti bolje, če se ne bi bil sbrignil ob tista dva smrkava fantalina. Ko sem jima skušal v svoji ogorčenosti dopovedati, da tisto njuno govorjenje ni preveč čedno, se je že oglasila z okna bližnje hiše mati enega tistih dveh pobalinih in me še ona začela hruliti, »kaj me briga in kaj se vrtim v otroka«. Če je tako, sem si mislil, pa naj bo. Saj nasveščanje res ne gre, da bi »skmetavz«, kakor se jo hitelo izražati tista »gospa«, učil mestne otroke olike in vedenja. Če hočete imeti svoje otroke divjake, pa jih imejte. Da nas pa take »milostljivce« še tako in tako težko

Turjak, stoletni spomenik naše slave, danes...

Stoletja je stal turjaški grad na straži slovenske domovine. Z njegovim imenom je zvezan dober del slovenskega boja za domačo zemljo in svobodo. Tisti, ki so vdrali vanjo v imenu sužnosti in teme, niso bili kos njegovim častitljivim zidovom. Tuja roka mu ni mogla do živega, dokler se nista v podli zaroti združila domači rdeči izdajalci in njenov enakovredni pajdaš, vojski Italijan. ki sta iz tega častitljivega spomenika naše junaške zgodovine in naše slave naredila to, kar kažejo pričujoče slike...

gledajo tu v Ljubljani, pa gotovo veste. A mi si tega ne štenemo preveč k srcu, saj se poznamo!

Takšno »zlatos in gotovo nič bolje vzgojeno mladino sem imel priliko videti tudi v drugem koncu Ljubljane. Bili so to otroci, ki bi jim prisodil, da hodijo v prvi ali pa kvečjemu v drugi razred ljudske šole. Sli so iz šole domov kakor peklenski. Ki jih je bil nekdo pravkar spustil z verige. Preklinjali so in se zmerjali, da so se kar iskre krešale. Še odraslim moškim bi takšne besede, ki so jih ti kratkohlanci pri tem rabili, ne delale prevelike časti. To je torej tista mladina, tisti up slovenskega naroda, ki naj bi nam nekoč prinesel srečnejše dni — sem si mislil. To naj bi bil tisti »zreliš cvet«, iz katerega naj se rodi boljši sad, kakor smo mi, boljši rod, rod večje srčne omike in poštenjale!

In še tretji primer: Bilo je na cvetno nedeljo v eni izmed ljubljanskih cerkev bolj ob robu mesta. Otroci so prinesli k blagoslovu butarice ali vsaj njene vejice. Kadar sem prejšnja leta gledal mladino, kako je vsa v velikonočnem razpoloženju nosila butarice in oljko v cerkev, sem bil vselej tudi jaz — čeprav sem še precej v letih — z njimi vred spet mlad in vesel. A zadnjič, na letošnjo cvetno nedeljo, sem bil, odkrito povem, ne samo žalosten nad tem, kar sem videl, pač pa tudi naravnost ogorčen. Ko se je župnik podal od oltarja s križem v roki po cerkvi — kakor vselej na cvetno nedeljo — so se otroci kol pravi rablji zapo-

dili za njim, se začeli prerivati, na glas govoriti, da ne rečem kričati, kakor da bi jim še nihče ne dala miru, da ne bi povedal, kaj je cerkev in kako se je tam treba vesti. Star možakar z dežele je ob tem prizoru zmajal z glavo, se obrnil k meni in dejal: »Ne, kaj takšnega pa še živ dan ne! Tudi mi smo bili včasih veseli, ko smo neeli butare, takole drli se pa v cerkev le nismo nikoli.«

Mislím, da ti trije primeri zadostujejo. Teško sem se sicer odločil, da napišem tole pismo, a šilica mi ni dala miru, da ne bi izrazil svojega nezadovoljstva in naravnost ogorčenja nad to sodobno mladino, pa čeprav morda res ni primerno, da bi skmetavz dajal nauke mestnim stariem, kako ne smejo vzgajati svojih otrok. Kmetiči fanti.

Quo vadis Roman v slikah I

Dobite ga

v uredništvu »Slovenskega doma«.

ZAVEDNIM SLOVENCEM!

Pol leta je za nami, od kar je v najusodnejšem trenutku naše zgodovine vzel v svoje roke krmilo naroda naš prezident, div. general Leon Rupnik. Dobrega pol leta je komaj od tedaj, a pred seboj vidimo vendar toliko storjenega, toliko sadov težkega in trudapolnega dela, da kaj sličnega v svoje preteklosti skoraj ne najdemo. Ob najtežji uri, ko »so ležali na tleh slovenstva stebri stari«, se naš prezident ni ustrašil prevzeti nase zgodovinske odgovornosti. Že ta korak sam, s katerim smo se hvristili med narode, ki ob strani hrabre in požrtvovalne nemške vojske prispevajo svoj delež v borbi proti komunizmu, zasluži vse priznanje. Toda ni ostalo samo pri besedah. V par mesecih se je dvignilo in organiziralo slovensko domobranstvo kot narodna vojska, ki hoče dokončno obračunati s komunizmom. V par mesecih so izpregledale in našle pravo pot široke plasti ljudstva, kar je dokazalo tudi splošno podpisovanje božične protikomunistične spomenice. Na vsah področjih je bilo izvršeno

ogromno obnovitveno delo, naj omenimo samo socialno polje, kjer je mogla biti izrednim potrebam kos samo tako velikopotezna socialna akcija, kot je danes v teku in kakršne Slovenci še nismo poznali.

Vsi danes uživamo sadove tega truda-polnega dela. Zato dolgujemo svojemu prezidentu vso hvaležnost, hkratu pa tudi zaupanje v njegovo vodstvo in v delo, ki ga še namerava izvesti v bodočnosti. O tem svojem delu bo spregovoril naš prezident, general Leon Rupnik ljudstvu sam neposredno in sicer na zborovanju, ki se bo vršilo v nedeljo, 16. aprila ob 10 dopoldne v veliki Unionski dvorani. V daljšem govoru bo ožigosel temne sile, ki so nas pahile v nesrečo, obračunal bo z napakami preteklosti in nam pokazal nove smernice za bodočnost. Vsi, ki hočete sodelovati pri bodočem graditnem in obnovitnem delu, udeležite se tega zborovanja, pridite poslušati besedo moža pod čigar vodstvom bomo gradili in ustvarjali.

U deželi pojočih zvonikov

Pred štiri sto leti je Karel V., španski cesar in španski kralj, podedoval ozemlje, ki leži danes v mejah Holandije in Belgije. Tedaj je bil ta predel razdeljen v vojvodine, grofije in škofije, katerim je on dodal še francosko Flandrijo ter ustanovil novo politično enoto z imenom »Sedemnajst združenih pokrajin«. Vnanje uradno znamenje nove zveze je bil lev, ki je držal v šapah šop sedemnajstih pušic.

Kmalu pa se je šop razvezal in strelice so se obračale druga proti drugi v dolgi uničujoči vojni.

da ga je nepopisno občutje ob pogledu na lepo holandsko deželo tako prevzelo, da nekaj časa sploh ni našel besedi. Potem ga je vsega prešinila tuja glasba, ki je še svoj živ dan ni slišal in za katero ni vedel, od kod prihaja: srebrni glasovi so lili počasi drug za drugim neke zviška, zdaj so se združevali v čudovite skupine, celo v trlice in čudovite mehke akorde. Bilo mu je, kakor da sliši odmev starodavnega življenja tega ljudstva, ki se je na poti skozi svojo veliko zgodovino ustavilo, se nasmešnilo in hkrati zavzdihnilo.

Schuberta, vmes pa umetniško izdelane flamske in francoske narodne pesmi.

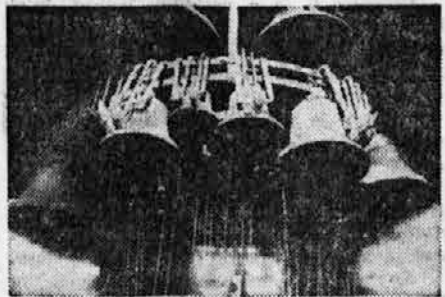
Tisoči in tisoči poslušajo te koncerte. Naj bo mesto še tako veliko in prometno, kakor Antwerpen — kadar se oglasa koncertni »carillon«, se ustavlja ves promet in velik molk zajame vso okolico daleč naokrog. To sicer zahteva že županovo navodilo, toda umetnost je za to ljudstvo tako dragocena, da ne glede na predpise radi mirujejo in poslušajo nove ubrane zvoke.

Zvonik sv. Lovrenca so začeli graditi 1449. leta, mestna uprava pa je v njem uredila »carillon« sedemindvajsetih zvonov, ki pa je tudi več kot dve in pol stoletji star. Tretji »carillon« v Rotterdamu pa so šele pred nekaj leti namestili v novo mestno občinsko poslopje. Ta je tako po teži kakor po številu zvonov večji od vseh »pojočih zvonikov«, kar jih je zgradilo preteklo stoletje.

Zvonovi »carillona« so navadno last mesta, mojster orglavec pa je uradnik, ki ga voli mestna oblast, tako da je zvonik pod mestnim nadzorstvom.

Okrog srede 15. stoletja je bilo v Holandiji in Belgiji le malo ur, in ljudje so se pač morali podnevi in ponoči ravnati po zvonikih. Da bi važnih udarcev polnih ur ne preslišali, so navadno imeli posebno pripravo manjših zvonov, ki je tik pred glavnimi udarci po preprosti umetni napravi zaigrala nekaj taktov kake znane ljudske pesmi.

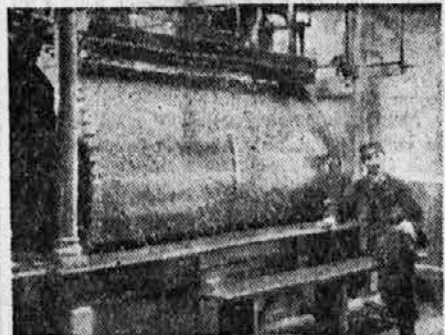
Seveda so se mesta začela kmalu kosati med seboj, kdo bo imel bolj ubrano igro zvončkov. V tem se je rodila želja po čedalje večji lestvici tonov in poltonov, tako da smo naposled dobili celo kromatično lestvico. Tudi naprave, ki so s kratkimi pesmicami naznanjale polne ure in dele ur, so se čedalje bolj izpopolnjevale, tako da so že začeli nanje igrati daljše pesmice na treh, včasih celo na štirih oktavah zvonov. Vse to igranje je bilo seveda avtomatično, v njem duša še ni imela stvarjalnega prostora.

Tako zvani »grozd«, skupina harmonično razporejenih zvonov v kupoli amsterdamske kraljeve palače.

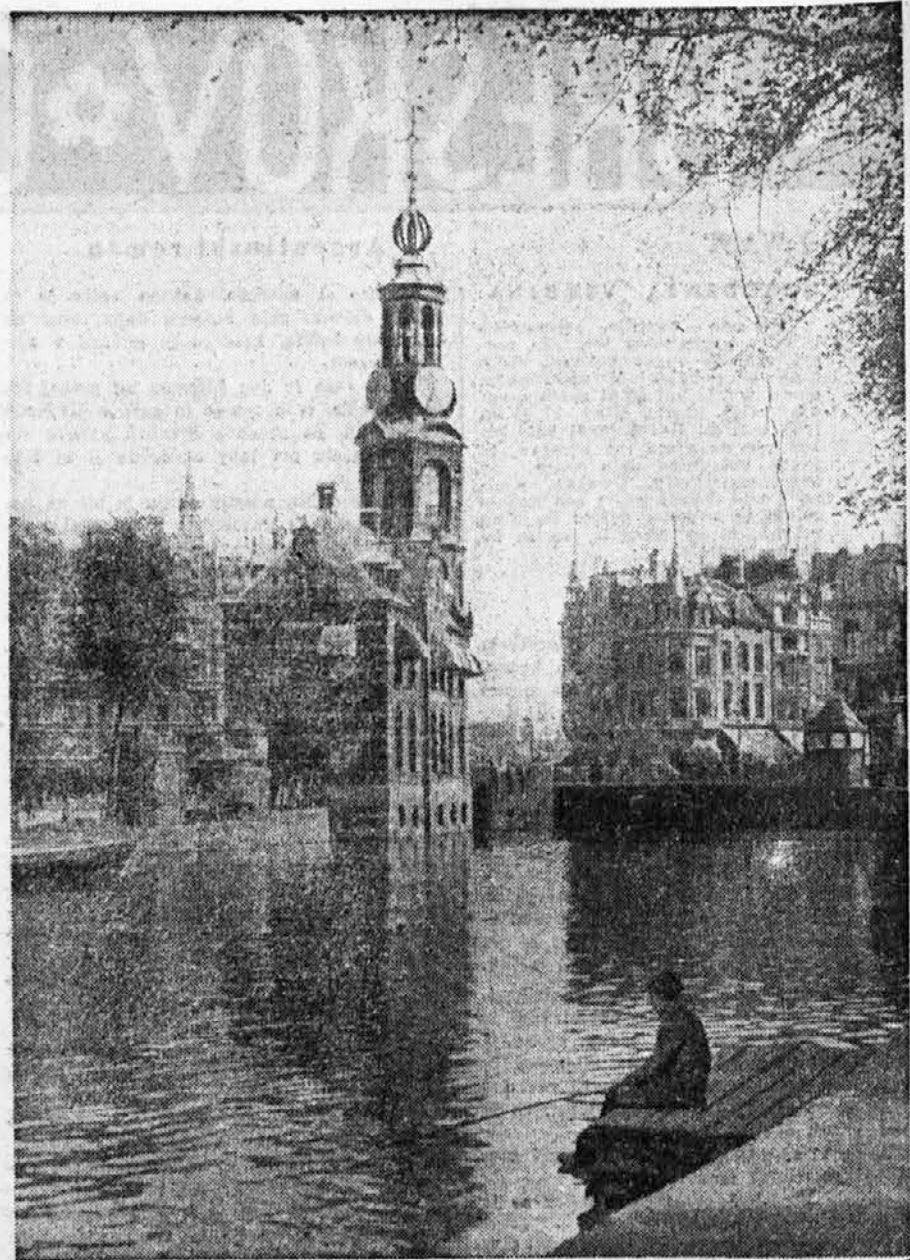
Jožef Denyn, največji mojster za igranje na zvonove, daje poseben pouk vojvotna najbolj nadarjenima učencema. V Mechlinu v Belgiji imajo edino šolo za to umetnost, ki so jo odprli avgusta 1922 in jo vodi imenovan umetnik.

Mehanični valj pojočega zvonika v Middleburgu. Veliki kovinski valj se zavrti vsako uro. Posajen je s natančno razporejenimi zobmi, ki po štirih sprožijo 40 zvonov v zvoniku, da zapoje kratko pesem. Sem pa tja zobe prestavljajo, kadar so se navili čali enega in istega napeva.

Pozneje pa so se lotili gradbe pravega igralnika, podobnega orgelskemu. Vsaka tipka je imela ustrezno zvonovo noto. Za težje zvonove pa so dodali še pedale. Tako se je v dveh ali treh stoletjih razvila »carillon« umetnost, ki je danes dosegla neverjetno višino.

Ce bi te pot kdaj zanesla v lepo mesto Gouda, boš gotovo šel v znamenito cerkev iz 16. stoletja, z imenitnimi pisanimi okni, polnimi alegoričnih podob in zgodovinske vrednosti, ter se hkrati občudoval lepi »carillon«, ki ga imajo tamkaj. Po zavitem stopnišču boš kmalu prišel v sobico starega mojstra, ki ti bo rad pokazal svojo umetnost. Ob nedeljah pa boš videl ob njegovi strani gruča dečkov in deklic, ki jim je »carillon« največja lepota in največja želja po popolnosti v življenju. Dva velika trama nosita težke zvonove, na njih pa boš opazil imena vseh mojstrov orglavec od leta 1669 naprej. Najstarejši med njimi je služil tej narodni umetnosti 63 let, najkrajša doba pa je bila usojena drugemu mojstru, ki je igral samo deset let. Vsega je na seznam sedem mojstrov. Sedanji orglavec pa ima za seboj že šestnajst let te umetniške službe. Ta sodi med najboljše igralce v Holandiji ter se je vsega posvetil svoji umetnosti. V Holandiji taki mojstri ne sprašujejo toliko po plači, ker je njihovo delo bolj stvar narodnega ponosa. Po besedah velikega mojstra Fischerja, ki se je leta 1738 posebno

Stolp stare amsterdamske kovnice je eden izmed najstarejših pojočih zvonikov s majhnim avtomatičnim »carillonom«, ki vsako četrti ure zapoje kratko ljudsko pesem.

proslavljaj v Utrechtu, so dobremu orglavec potrebni temeljito glasbeno znanje, dobre roke in dobre noge, ne sme pa imeti revmatizma!

Dobri zvonovi so viliti iz bakra in čina v razmerju treh delov bakra proti enemu delu čina. Tako so vili valj zvonove že naši predniki, in njihovo navado spoštujejo celo najboljše današnje livarne.

Z vili valj zvonov pa je v zvezi prav kočljivo delo: določanje zvoka. Velike livarne imajo že z modeli preračunano višino tona, ki naj jo zvon ima. Majhna nepazljivost pri odmerjanju zlitin, nepravilno ravnanje z modelom ali z žarečo kovino lahko pokvari dragoceno delo. V livarnah vidiš dolge vrste samih glasbenih vilic, s katerimi skušajo veččaki natančno določevati višino zvonovega tona. Za tak posel morajo imeti posebno izurjeno uho, zakaj zvok zvonja je običajno sestavljen iz več tonov, v katerih je eden glavni. Z natančnim preskušanjem in prisluškovanjem pa ti livarna danes lahko vije precej dolgo vrsto zvonov, ki bodo natanko razporejeni po poltonih kakor klavir. Zvon, ki je dobro vilit, in ima trden ton, ga ohrani za vselej.

Najslavnejši »pojoči zvonik« se dviga nad plemenito stolnico sv. Rombolda v Mechlinu, nadškofijskem sedežu v Belgiji. Tu živi mojster Jožef Denyn, najodličnejši med vsemi mojstri orglavec. Njegova spretnost je zares čudovita, tako da ga lahko imenujemo Paderewskega v »carillon« igranju. Ob velikih praznikih se zgrinjajo po starih cestah tega še starejšega mesta tisoči in tisoči. Hiše in javna poslopja so vsa okrašena. Pred leti so tu odprli prvo šolo za igranje na »carillon« in prvi učitelj je bil ravno slavni Denyn. »Carillon« umetnost je dosegla največji umetniški višek v večernih koncertih, ki jih je Denyn prirejal v Mechlinu. Nekdaj so se ti koncerti vrstili vsak ponedeljek zvečer v poletnih mesecih od 8. do 10. ure.

Mechlin je na pol poti med Antwerpenom in Brusljem, kake pol ure od obeh, tako da množice iz teh večjih mest lahko prihitijo na umetniško prireditve. Med domačini pa lahko zagledaš velikansko število tujcev iz vseh delov Evrope in ostalega sveta. Glasbeni spored vsakega koncerta objavljajo že mesece in mesece poprej. Kot tujec imaš nepopisno občutje, ko zvečer utihne vse vrvenje in se oglašajo zvonovi v veliki pesmi kakega klasičnega mojstra in se razliva daleč tja preko mestnih meja.

Ko umirajo tresljaji zadnjega najglobljega in najbolj svečanega zvona, je tak molk, kakor da bi vse mesto izumrlo. Nenadoma pa se začne oglašati najlažji in najvišji zvončki, in glasovi frlijo kakor biseri iz samih oblakov ter se stresajo po cestah kakor živi dragulji. Nato naraščajo v obsegu in slovesnosti, oglašajo se cela skala in vse nebo

V nekaj dneh bo izšla
11. »SVETOVA« knjiga
pod naslovom:

**Mehanika
vsakdanjega življenja**

ki jo je napisal univ. profesor
dr. inž. Kuhelj. — Avtor nas bo
v knjigi seznanil z večino me-
haničnih in tehničnih vprašanj,
ki jih človek srečuje v življenju
na slehernem koraku. Knjiga
bo gotovo zelo zanimiva.
Naročite se na »SVETOVA«!

se zdi polno glasbe. Koncerta je navadno konec ob desetih zvečer. Tako za zadnjo noto pa veliki zvon udari deseto uro.

Na svetu je 180 »carillonov«, od teh 134 samo v Belgiji in v Holandiji. Ostali so raztreseni po drugih krajih Evrope, Amerike in Kanade. Med svetovno vojno jih je bilo uničenih enajst, a trije novi so zavzeli njihovo mesto.

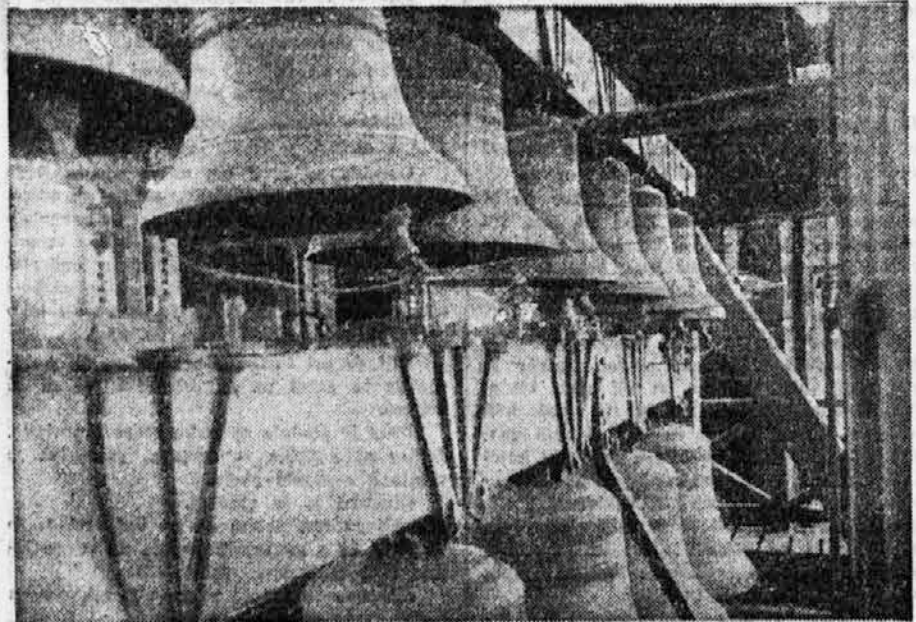
Ni čudno, da je Ivana V. Portugalskega, ki je potoval po Holandiji leta 1730, ta glasba tako prevzela, da je takoj naročil, naj vlitje poseben »carillon« za njegovo razkošno palačo. Cena pa je bila že tedaj precej huda, tako da je skopit zakladnik vladarja opozoril na velik strošek. Vladarja pa so te besede v tujini užalile, zato je odvrnil: »Nisem mislil, da je to glasbilo tako poceni. Zelma, da mi jih vlitje dvojce.« In polnil so mu željo ter mu preskrbeli dva imenitna »carillonov«, ki ju lahko igrajo umetno ali pa na igralnik. Tako si tujec lahko razlaga, da najde še danes v kraljevi palači v Mafri blizu Lizbone dva imenitna »carillonov«, kakršni so bili doslej v navadi le v Holandiji ter Belgiji.

Nočni žuval v Groningenu nasnanja še danes s svojo trobento vsako nočno četrti ure, kakor je bila še prastara navada. Za njim pa se takoj oglašajo »carillon« ter apčemu prebivalstvu zaigra kratek napev.

Vneti zvonarji po neki stari sliki. Brata Pieter in Frans Hemony sta bila najimenitnejša livarja zvonov v 17. stol. ter veljata za iznajditelja modernega »carillona«.

Pogled v pojoči zvonik. Na močnih tramovih vise po pol tonih razvrščeni koncertni zvonovi, ki so po štirih v zvezi s igralnikom. Igralnik ima tipke, razvrščene v dveh vrstah za roke in pedal za večje zvonove. Na pritisk sproži posebno občutljiv jeziček kembelj in zvon zadoni.

Navzlic krvavim sporom, dolgoletnemu obleganju ter strahotnemu trpljenju se je tu rodila posebna glasba plemenite lepote — glasba, ki jo je tamošnje ljudstvo z vedno bolj gorečo ljubeznijo gojilo, čeprav je še danes po svetu skoraj nepoznana.

Po vladi Karla V. se je ta umetnost počasi, toda prav čudovito razvila. Danes se glasba »pojočih zvonikov« uvršča v resnično umetnost in vsi priznavajo, da je zaradi slikovitega arhitekturnega okvira posebno pripravna, da krasi in spodbuja povsod smisel za plemenito skupnostno življenje.

Zibelka malo poznane umetnosti leži za jezovi Severnega morja, sredi nizkih, rodovitnih pašnikov, posejanih z milni na veter in prepletenih z urejenimi vodnimi rokami, po katerih se tu pa tam zibljejo jadrnice in vlačilci, kakor da bi jih veter vlekel kar po travnikih.

Z jadrnice vidiš na obeh straneh številna mesta, trge in vasice, ki se pa na meglenem obzorju kar nekam razležejo, če jih nihaš tik pred seboj. Nikdar pa ne boš nad mehkim obrisi občinske hiše, stare cerkve in mestnega obzidja zgrešil visokega mičnega »pojočega« stolpa. Ko se mu približuješ, te prej ali slej presenetijo lepo ubrani glasovi mnogih zvonov, kakor jih še nikjer nisi slišal. V teh pojočih stolpih je doma »carillon«, zbor zvonov vseh velikosti, ki ti ob urah zaigra posebno pesmico. »Carillon«, je spachenka iz pokvečene latinske besede »quadrilo«, ki pomeni četvrtico. Verjetno je prvotni »carillon« obsegal samo štiri, za harmonični četvero-zvok ubrane zvonove.

Ce prideš z večjo ladjo k ustju Meuse ali Maasa, moraš včasih po več ur čakati, da plima toliko naraste, da ladja varno priloži v Rotterdam.

Tu boš kmalu našel pojoči zvonik znamenite cerkve sv. Lovrenca, ki se ponša s kar se da imenitnim glasbilo in te vrste, iz njegovih melodij pa veje pravi duh dežele same.

Ko se je znan italijanski potopisec De Amicis vzel v ta zvonik, je sam priznal,

Na ribjem trgu v Middleburgu, v deželi pojočih zvonikov. — Ribna, maslo, cigara in pivo so štiri dobrine, ki jih Holandci toliko cenijo kakor grški modrijani štiri sestavne prvine sveta.